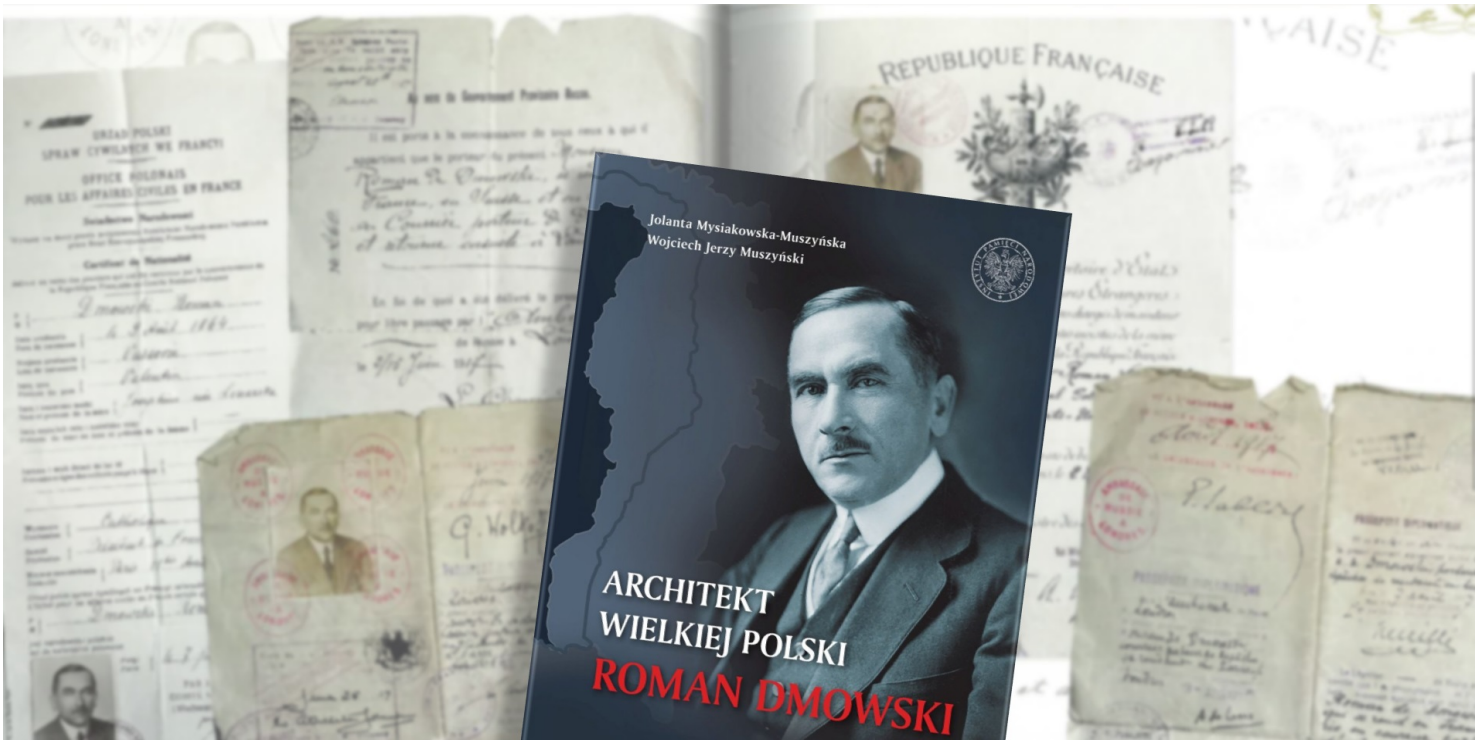
Przystanek historia

https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/francja/73652,Utworzenie-Komitetu-Narodowego-Polskiego.html

ARTYKUŁ

Utworzenie Komitetu Narodowego Polskiego

OKRES HISTORYCZNY

(1863-1918) Ku Niepodległej

Autor: JOLANTA MYSIAKOWSKA-MUSZYŃSKA, WOJCIECH JERZY MUSZYŃSKI 26.04.2019

Najważniejsze cele, któreśmy sobie na Zachodzie w swej akcji podczas wojny postawili, zostały urzeczywistnione. (...) Komitet Narodowy miał pod swą władzą armię polską, uznaną za sprzymierzoną i wojującą. Mieliśmy tym samym zapewniony udział w konferencji pokojowej, jako jedno z państw

sprzymierzonych - oceniał działalność KNP Roman Dmowski.

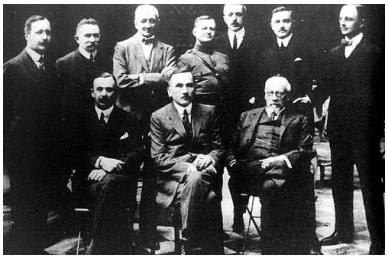
Deklaracja lozańska z 11 listopada 1916 r. zainicjowała powstanie oficjalnego polskiego przedstawicielstwa, którego celem było odtworzenie niepodległej Polski przy wsparciu państw ententy. 5 czerwca 1917 r. na łamach „Journal Officiel" ukazał się datowany na 4 czerwca dekret prezydenta Raymonda Poincarégo, premiera i ministra spraw zagranicznych Alexandre'a Ribota i ministra wojny Paula Painlevégo o utworzeniu na czas wojny autonomicznej Armii Polskiej podlegającej zwierzchnictwu Francji. Krok ten otwierał przed działającym od końca 1915 r. na terenie Szwajcarii tajnym Kołem Politycznym nowe możliwości – pojawiła się konieczność powołania struktury cywilnej, odpowiedzialnej za przygotowanie zaciągu. W tym celu 15 sierpnia 1917 r. reaktywowano na emigracji Komitet Narodowy Polski, który miał stanowić polityczne zwierzchnictwo dla powstających oddziałów polskich. Francuski minister spraw zagranicznych Stéphen Pichon został poinformowany o programie Komitetu znacznie wcześniej. W liście z 1 lipca 1917 r. Erazm Piltz wyjaśniał:

> „Oto nasz program: odbudowa Polski, to znaczy złączenie jej trzech zaborów i utworzenie niepodległego, suwerennego państwa polskiego, silnego, z dostępem do morza, zdolnego do obrony swoich granic, do stawienia czoła Niemcom, będącego gwarancją trwałego pokoju".

Konsultacje wstępne

Utworzenie Komitetu Narodowego Polskiego poprzedził szereg konsultacji w okresie od 26 stycznia do 2 lutego, a ton obradom nadawał Roman Dmowski. On też został jednogłośnie wybrany na prezesa organizacji. Politycy skupieni wokół Dmowskiego przyjęli, że zasadniczym warunkiem odrodzenia Rzeczypospolitej jest prowadzenie wojny aż do całkowitego zniszczenia potęgi Niemiec. Zatem za jeden z podstawowych celów KNP lider Narodowej Demokracji uznawał przeciwdziałanie szybkiemu zakończeniu wojny i próbom zawarcia kompromisu między państwami ententy a II Rzeszą. Komitet tworzyli: Erazm Piltz, Jan Rozwadowski, Marian Seyda, Maurycy Zamoyski – w Paryżu, Konstanty Skirmut w Rzymie, Władysław Sobański w Londynie oraz Ignacy Jan Paderewski w Stanach Zjednoczonych. Ścisłe kierownictwo będące gwarancją jednomyślności, która przekładała się na sprawność działania, spoczywało w rękach przebywających w Paryżu Dmowskiego, Rozwadowskiego, Seydy, Zamoyskiego i Piltza. Dzień 15 sierpnia uznano za oficjalny początek działalności Komitetu, 22 sierpnia zaś Komitet rozpoczął oficjalną działalność w Paryżu, obierając sobie za siedzibę tymczasową hotel Saint-James przy rue Saint Honoré 211. W październiku 1917 r. członkowie KNP wynajęli dom przy avenue Kléber 11 bis. Od stycznia 1919 r. Komitet Narodowy Polski dysponował własnym francuskojęzycznym tytułem prasowym „L'Indépendance Polonaise". Redakcję pisma na wniosek Sekretariatu Generalnego KNP objął Stanisław Stroński, za redakcję wewnętrzną natomiast odpowiadał Dmowski. Organem

polskojęzycznym był „Polak (Le Polonais)”, który ukazywał się w latach 1917–1919.

Komitet Narodowy Polski w Paryżu 1918. Siedzą od lewej: Maurycy Zamoyski, Roman Dmowski, Erazm Piltz, stoją Stanisław Kozicki, Jan Emanuel Rozwadowski, Konstanty Skirmunt, Franciszek Fronczak, Władysław Sobański, Marian Seyda, Józef Wielowieyski. Fot. Wikimedia Commons/domena publiczna

Uznanie międzynarodowe

Lider Narodowej Demokracji miał świadomość ogromnego ciężaru odpowiedzialności, która spoczywała na KNP. Trudnościom, z którymi przyszło mu się borykać, dał wyraz w liście do Ignacego Paderewskiego. Palącym problemem okazało się nieliczne zaplecze kadrowe, stąd konieczność pozyskania wykwalifikowanych współpracowników, których Dmowski dobierał bardzo rozważnie. Pierwszym celem nowo powstałego KNP było zyskanie uznania go za polskie przedstawicielstwo polityczne w państwach ententy. 24 sierpnia 1917 r. przyjęto treść noty do władz tych krajów, oznajmiającej powstanie Komitetu Narodowego Polskiego, przekonywano także aliantów o znaczeniu sprawy polskiej. 20 września 1917 r. władze francuskie uznały KNP, a 28 września Dmowski poinformował Quai d’Orsay o ustanowieniu Erazma Piltza przedstawicielem Komitetu przy rządzie francuskim. Wielka Brytania poszła w ślady Francji 15 października, 30 października zaś rząd Włoch. 1 grudnia o swej decyzji publicznie poinformowały Stany Zjednoczone i uznanie Komitetu przez ententę stało się faktem. Także na przełomie grudnia 1917 r. i stycznia 1918 r. Woodrow Wilson wraz ze swym doradcą i twórcą Amerykańskiego Biura Studiów *(Inquiry*), płk. Edwardem Housem, ustalali treść orędzia poświęconego warunkom przyszłego pokoju. 8 stycznia w senacie Wilson wygłosił swój czternastopunktowy plan, którego punkt trzynasty poświęcono Polsce.

> Politycy skupieni wokół Dmowskiego przyjęli, że zasadniczym warunkiem odrodzenia Rzeczypospolitej jest prowadzenie wojny aż do całkowitego zniszczenia potęgi Niemiec. Zatem za jeden z podstawowych celów KNP lider Narodowej Demokracji uznawał przeciwdziałanie szybkiemu zakończeniu wojny i próbom zawarcia kompromisu między państwami ententy a II Rzeszą.

Nowy przełom przyniosły pertraktacje pokojowe w Brześciu Litewskim między Niemcami i Austro-Węgrami a wysłannikami Lenina, które rozpoczęły się 22 grudnia 1917 r. Zakończyło je w marcu 1917 r. zawarcie separatystycznego pokoju przez bolszewicką Rosję na warunkach, jakie podyktowała jej reprezentantom dyplomacja państw centralnych. Już samo ich podjęcie kierowało jednak uwagę aliantów na sprawę polską. Z tej koniunktury postanowili skorzystać członkowie KNP, aby wzmocnić swoją pozycję w stosunku do sprzymierzonych. W marcu 1918 r. w Londynie miała miejsce konferencja międzysojusznicza, podczas której przedstawiciele Anglii i Włoch odrzucili francuskie propozycje wspólnej deklaracji na temat Polski. Niechętne stanowisko Londynu motywowano nadziejami na zawarcie separatystycznego pokoju z Austro-Węgrami. W następnych miesiącach Roman Dmowski czynił starania zmierzające do oddzielenia sprawy polskiej od losów Austro-Węgier. Przedstawiona ponownie w maju 1918 r. przez ministra spraw zagranicznych Pichona sugestia o wspólnej deklaracji w sprawie Polski została zdecydowanie odrzucona przez ministra spraw zagranicznych lorda Roberta Cecila oraz premiera Wielkiej Brytanii Lloyda George'a. Przełom w tej kwestii przyniosła dopiero konferencja międzysojusznicza obradująca w Wersalu 3 czerwca, kiedy to w sprawie Polski uchwalono:

> „Utworzenie zjednoczonego i niepodległego państwa polskiego z wolnym dostępem do morza stanowi jeden z warunków trwałego i sprawiedliwego pokoju oraz rządów prawa w Europie".

Wśród sygnatariuszy deklaracji zabrakło jednak przedstawiciela administracji amerykańskiej.

Dokumenty nadające Romanowi Dmowskiemu status dyplomatyczny, wystawione przez władze francuskie w latach 1916-1919. Fot. Muzeum Niepodległości

Wizyta w USA

Pozyskaniu wsparcia Amerykanów służyła wizyta Romana Dmowskiego w Stanach Zjednoczonych. Wraz z Ignacym Paderewskim w dniach 5, 10 i 11 września 1917 r. odbył serię spotkań i konsultacji z sekretarzem stanu Robertem Lansingiem. Na 13 września zaplanowano spotkanie z prezydentem Woodrowem Wilsonem. Pobyt Romana Dmowskiego w Stanach Zjednoczonych przypadł na czas Sejmu Wychodźstwa Polskiego w Detroit w dniach od 24 do 30 sierpnia 1918 r. Zgromadzenie stało się okazją do zamanifestowania poparcia dla KNP oraz działalności Dmowskiego i Paderewskiego. Uświetnili oni swoją obecnością masowe wiece środowisk polonijnych, wygłaszali przemówienia. Prezes KNP objaśniał realia sprawy polskiej na arenie międzynarodowej i wytyczał cele organizacyjne dla Polonii. Rezolucja uchwalona na zakończenie obrad przewidywała wsparcie dla Armii Polskiej we Francji. 6 października 1917 r. rozpoczęto rekrutację, która najlepsze efekty dała na wschodzie USA: w Chicago, Nowym Jorku, Milwaukee, Detroit, Cleveland, Buffalo, Pittsburgu i Bostonie. Rekrutów przewożono do kanadyjskiego obozu szkoleniowego Niagara-on-the-Lake, z czasem Polacy zostali przeniesieni do Fortu Niagara. Do końca 1917 r. funkcjonowało 41 centrów rekrutacyjnych, a do lutego 1918 r. – 48. Łącznie do Francji odpłynęło ponad 20 tys. żołnierzy.

Bezpośrednio po Sejmie Wychodźstwa Polskiego Dmowski wyjechał do Waszyngtonu. Podczas spotkania z Wilsonem przewodniczący KNP przedstawił sprawę polską, usiłował także skierować uwagę prezydenta USA

na arkana polityki europejskiej. Nie mógł się jednak oprzeć wrażeniu, że amerykański przywódca nie rozumie w pełni sytuacji w Europie, a problemy jej dotyczące niejednokrotnie upraszcza. Wówczas też Dmowski i Paderewski przekazali amerykańskiemu prezydentowi komplet map przedstawiających historyczne granice Rzeczypospolitej wraz z informacjami o sytuacji etnograficznej i postulatami KNP.

Fragment książki Jolanty Mysiakowskiej-Muszyńskiej i Wojciecha Jerzego Muszyńskiego *Architekt wielkiej Polski. Roman Dmowski 1864–1939*, Warszawa 2018

Wprowadzenie i śródtytuły dodane przez Redakcję.

COFNIJ SIĘ